

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 331

י"ח טבת
תשפ"ה

פרשת שמות

דרך חיים

למדונו חז"ל (סוכה דף נב עמוד א): "דרש רבי יהודה: לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכין, והללו בוכין. צדיקים בוכין ואומרים: היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה. ורשעים בוכין ואומרים: היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה!" והדברים מתמיהים, כיצד זה יכלו לראות את היצר הרע כל אחד בהיפוך מחברו?! ובמיוחד שמדובר לעתיד לבוא, בעולם האמת. עוד יש לשאול את הרשע על מה בכייתו, הלא בסך הכל מדובר כחוט השערה. הדברים מתבארים על פי המשך דברי הגמרא: "אמר רבי אסי: יצר הרע, בתחילה דומה לחוט של בוכיא, ולבסוף דומה כעבותות העגלה, שנאמר "הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה". אומר הסבא קדישא המהרש"א כי שני המדרשים תלויים זה בזה, חוט השערה הוא אותו חוט של בוכיא, בעוד ההר הגבוה הוא עבותות העגלה. המעבר בין שני תיאורים אלו נובע מדרכו של היצר הרע. אין היצר הרע משכנע את האדם לעבור על החמורות או להתמיד בעבירות, כי אם לעבור על דבר אחד קל וקטן כשערה. הצדיק שעיניו בראשו ומבין לאן מובילה הדרך הזו בסופה מבין שלא מדובר על ויתור יחיד אלא על דרך סלולה לפי פחת. ריבוי הויתורים על עבירה קלה כשערה כמוה כשלשלת העשויה חוליות קטנות המצטרפות יחד לשרשרת אחת גדולה, לכן מתחילה נמנע הוא המשך בעמוד הבא

ש לדקדק במה שנאמר "ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך" (שמות א יג), מדוע הפסוק לאחר מכן שב ואומר "את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך" (שם יד)? דרשו חז"ל על מילת בפרך - "בפה רך" (סוטה יא:), כלומר בהתחכמות. המצרים לא אנסו את בני ישראל לעבודה, שאם כן היו ישראל מתנגדים לקבל עליהם עבודה שכזו. אלא הכניסום אל העבודה בפה רך, ולאחר מכן שעבדו אותם בפרך. כך גם בכל פעם שרצו המצרים להכביד את העול שבו שוב לשיטת השכנוע בפה רך, ורק לאחר מכן הוסיפו עוד כח. לכן הכתוב שב ומזכיר ביטוי זה פעמיים פסוק לאחר פסוק, וזהו דיוק הלשון "את כל עבדתם", שבכל תוספת של כל עבודה נהגו כך.

מכאן נבין כיצד סידר פרעה את גלגול השעבוד וחדירתו לעומק נפשם של אחר שלב בהתחכמות, "הבה נתחכמה לו". אם לא היה נוהג בחכמה היו ישראל מיד מרגישים את הרצון להפכם לעבדים. אך מכח אותה התחכמות יכול היה פרעה לשעבד שלב אחר שלב עד לשעבוד גמור כעם של עבדים השוקעים במ"ט שערי טומאה.

כך ניתן להבין את דברי הרמב"ם, שכותב באגרת מוסר לבנו (ר' אברהם): "ויש לך בני לדעת כי פרעה מלך מצרים הוא יצר הרע באמת... וידעת כי בני ישראל הם אשר שלט בהם פרעה הרשע ועבדוהו בעבודת פרך". הרמב"ם מוצא יסוד משותף לפרעה וליצר הרע. מה הדמיון המיוחד של פרעה, ובמה נשתנה הוא משאר רשעי אומות העולם שעמדו על ישראל במשך כל הדורות?

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

מן העבירה. אך הרשע המביט אל ההווה בלבד משתכנע מעצת היצר, ולאחר ויתורו הראשון מיד מגיע ויתור נוסף עד שנעשית לו כהיתר. וכפי שביאר מרן הבעל שם טוב שמשמעות הביטוי הוא שבזה מתיר את הקשר בינו ובין הקב"ה.

זו כוונת דברי הרמב"ם שפרעה הוא היצר הרע באמת. פרעה הבין כי אם ישראל יבינו להיכן הדברים מגיעים יתקוממו כנגדו וימרדו בו ברגע אחד. לכן כל עבודה ועבודה נעשתה בפה רך מתוך התחכמות נוראה ושעבוד מדורג ואיטי עד לשעבוד מלא. לכן הרשעים לא מבינים גם בעולם האמת את בכייתם של הצדיקים על היות היצר הרע דומה להם כהר, משום שגם לפי האמת חטאו הרשעים רק בשערה בלבד. שמתוך מבטם הצר ראו כל מעשה ומעשה כדבר בפני עצמו, ולא ראו כיצד דבר גורר דבר, לכן אין הוא מבין שהיה לו חסרון כללי בהיותו לא מקבל על עצמו את עבודת ה'. להבדיל מהצדיק שרואה כיצד מתלקטות כלל השערות לחבל אחד שלם. זהו ההבדל בין בכיית הצדיקים, על שזכו לראות כל נסיון ונסיון כחלק מהעבודה הגדולה לזכות ולעמוד על פתח שער השמיים, לבכיית הרשעים שלא הבינו את עניינו של כל חטא ועוון כחלק מתמונה כוללת.

שבת שלום!

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

הגאון ר' מאיר אויערבאך, בעל 'אמרי בינה', נפטר לפני למעלה ממאה שנה. כתבי היד שהותיר אחריו וכן צוואתו היו מצויים בספריית הרבי ה'אמרי אמת' מגור זצ"ל. ספרייתו הגדולה והחשובה של האדמו"ר אבדה בשואה, אמנם צוואתו של הרב אויערבאך ודרשותיו לסליחות ולשבת שובה היו היחידים שניצלו. לימים נתן אותם האדמו"ר לרב יצחק ידידיה פרנקל, ששימוש ברבנות תל-אביב יפו.

מספר הרב בוקסבוים: "משנדע לר' אריה כי בידו של הרב פרנקל מצויה צוואתו של הגאון ר' מאיר אויערבאך ביקש ר' אריה ממנו שישאילה לו על מנת שיעתיקה ושתהיה מצויה תחת ידו למשמרת. הרב פרנקל נענה לבקשתו ברצון, ור' אריה העתיק את הצוואה בכתב ידו. כאשר החזיר ר' אריה את הצוואה בדואר הוא צירף לרב פרנקל מכתב לוואי בו התנצל על האיחור בשליחת הצוואה בכתבו: "העתקתי את הצוואה, אך דמעותיי קלקלו את אשר העתקתי, ועל כן אני מחזיר לך את הצוואה רק עתה, לאחר שהעתקתיה בפעם החמישית...".

(צדיק יסוד עולם עמ' 276-278)

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

אחת הגזירות שתקנו חז"ל כסייג למלאכת 'קוצר' היא גזירת שימוש באילן. הגמרא (קנד:-קנה). מביאה כי ישנו איסור שימוש באילן בשבת. איסור זה הוא בין בשימוש באילן עצמו ובין בצדדי האילן. איסור השימוש הוא בין בטיפוס על גבי האילן, בין להניח עליו חפצים ובין ליטול חפצים המונחים עליו, אפילו שהונחו עליו מערב שבת (רמ"א שלו א). נטילת החפצים המונחים על גבי האילן אסורה בין בחפצים שהונחו על האילן בכוונה תחילה ובין אם שכח שם חפץ או נפל על גביו חפץ. כאשר הורדת החפץ אסורה בכל צד וצורה, בין בידי, בין במקל ובין בנענוע האילן לשם הפלת החפץ. מכח איסור הורדת החפץ אסור גם להניח מערב שבת על האילן חפצים שמותר להשתמש בהם בשבת, אם הינם חפצים שהדרך ליטולם מהאילן ולהשתמש בהם בשבת. ואם הניח על גביו חפץ שאין הדרך להשתמש בו בשבת - אין בזה איסור (תהל"ד רעז סק"ז, אז נדברו ח"ד סי' כה).

גדר 'אילן' לעניין זה הוא כל חלק של צמח שגבהו למעלה מג' טפחים [24 ס"מ] (שו"ע שלו ב, מ"ב ס"ק יח-כא). לכן ענפים גבוהים שחלקם נמצא סמוך לג' טפחים מהקרקע - מותר להשתמש בהם. כתב המשנה ברורה כי אם בחלק זה ישנם מיני פירות הראויים למאכל או ענפים רכים העלולים להישבר אין להשתמש בהם גם בגובה זה. כל דין 'אילן' חל דווקא בצמח קשה, אך בקנה רך מותר להשתמש, שלא גזרו בזה משום איסור קוצר. לכן ניתן לשבת על גבי דשא או עשב רך אפילו אם גובהו למעלה מג' טפחים. הוא הדין שמותר ללכת על גבי עשבים, ואפילו יבשים, אם אין בכוונתו לתלוש אותם בהליכתו (שו"ע שם ג. מ"ב ס"ק כד), אמנם אין היתר ללכת על גביהם במרוצה (ס"ק כה וביה"ל ד"ה מותר).

כשם שאסור להשתמש בגוף האילן אסור להשתמש גם בצדדי האילן. אמנם ב'צדדי צדדים' מותר להשתמש. על מנת להבין מהו 'צד' ומה 'צידי צד' יש לדעת כי חלקים שונים המתחברים ליחידה אחת נחשבים כדבר אחד. בכלל זה גם חלקים טפלים, כגון ברגים וכדומה, שתכליתם לחבר בין אותו הדבר לאילן לא נחשבים כדבר בפני עצמו אלא נחשבים כדבר אחד עם אותו החלק שמחברים לאילן. לכן יתד התקוע באילן נחשב כ'צד' האילן, ואין להשתמש בו כשם שלא ניתן להשתמש באילן עצמו. אמנם מגבת התלויה על גבי אותו יתד - ניתן לנגב בה את ידיו, משום שאינה אל כ'צידי צד' האילן. אך ליטול אותה או להשיבה על גבי היתד אסור, משום שבזה עושה שימוש ביתד שהוא 'צד' האילן. ואף אם אותו יתד מחובר לאילן באמצעות מסמר או בורג לאילן אין נחשב היתר כ'צידי צד' האילן אלא כ'צד' האילן, משום שאותו

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

בורג בטל ליתד המחובר לאילן.

לאור האמור אין לחבר ערסל או נדנדה ישירות לאילן, ואפילו על ידי מסמר המחבר את הערסל לאילן. אמנם אם תלה באילן קורת עץ ולאותה קורה חיבר את הערסל נחשב השימוש בערסל כ'צד צידי' האילן ולא כ'צד' האילן. אך כל השימוש בערסל במצב זה תלוי בכך שהאילן חזק ויציב, שאם האילן נע בשעה שמתנדנד על גבי הערסל נחשב הדבר כמשתמש באילן עצמו (מג"א ס"ק טו. מ"ב ס"ק סג). אמנם לא ניתן לתלות או להסיר את הערסל מעל גבי אותה קורה, שנחשב הדבר לשימוש ב'צד' האילן.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה |

האם דג יאורן בלי קשקשים מותר באכילה?

תשובה |

יאורן הוא דג נסיכת הנילוס. יש בו סוגים שהם לא כשרים, כמו דג יאורן בלי קשקשים שהוא אסור באכילה. אבל יש דגי נסיכה שבשעה שמעלים אותם מהבריכה הן משירים את קשקשיהם, ולכן הם מותרים (יו"ד פד. ע"ז לט.).
לכן למעשה יש לקנות דגים רק במקום שיש בו השגחה מסודרת או שעל גבי השקית יש הטבעה של גוף כשרות שלוקח אחריות על הדבר.

שאלה |

האם אחסון של מלפפון חמוץ, שום, חומת ותבלינים בכלי פיירקס בשרי הופך את המאכלים לבשריים?

תשובה |

לאשכנזים אם עברו 18 דקות מתחילת הכבישה, שזהו 'זמן מועט', כל המלפפונים נהיו בשריים, כי הם חריפים ובולעים מהכלי (יו"ד קה א, בדרכ"ת). אבל לספרדים אפשר להקל, כי לדעת מרן (או"ח סי' תנא) אין בליעה בכלי זכוכית.

שאלה |

א. האם ניתן לקצוץ בצל לחתיכות דקות בבלנדר פרווה לאחר שחתכתי אותו לחתיכות גדולות באמצעות סכין בשרי?

תשובה |

א. בנידון זה ישנה מחלוקת גדולה. לדעת החכמת אדם (סי' מט) ומרן המשנה ברורה (תנא לא) הבלנדר נהיה בשרי בגלל הבצל. אבל האבן העוזר (צו ג) ובעל המהרש"ג (ג לט) מכריעים שאפשר להקל, וכך אנו מורים למעשה. אבל מכאן ולהבא יש להיזהר ולהימנע מלעשות כן.
ב. מותר לאכול מיד לאחר אכילת בצל שנחתך בסכין בשרי או חלבי את מין המאכל השני. נכון שהבצל כעת נחשב לבשרי, אבל לא לעניין שלא ניתן לאכול מיד אחריהם מן המין השני. כך פוסק מרן הרעק"א (יו"ד סי' פט), ומאריך בזה הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א (תשוה"נ א תלג).

שאלה |

האם מותר לאכול קלחי תירס שלמים אחרי בישול?

תשובה |

הדבר אסור, משום שאין יכולת לבדוק אותם, ובוודאות יש בכל קלח שרצים בין התירסים ובינם לבין הקלח עצמו. לכן מותר לאכול את התירס רק לאחר שהפרדנו את התירס מהקלח ושמנו לב שהתירס לא כורסם על ידי שרצים וזוחלים שפעמים רבות מצויים שם.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

המשך

תשובה

אגב, התיירס שבקופסאות שימורים לא מחוייב בבדיקה, אלא די בהסתכלות רגילה לראות אם יש שם חרקים, שכן הדבר כמעט ולא מצוי. והוא הדין באפונה מקופסאות שימורים.

שאלה

האם אשה שטעתה בתפילת עמידה בדבר שצריך לחזור על התפילה בגללו צריכה לחזור על תפילתה?

תשובה

הדבר תלוי, אם את מתפללת בקביעות דינך כדין גבר ועלייך לחזור. אולם אם אינך מתפללת אלא כשעיתותייך בידך אז אינך חוזרת, כהכרעת מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה פט"ו הע' ה). אולם לדעת מרן היביע אומר (ח"ו סי' יח) כיוון שהתפללת את התפילה הזו מבחינתך היא עצמה כחובה עלייך ולכן בכל אופן עלייך לחזור. אבל הדבר יציב (ח"א סי' סד) האריך מאד שאינך צריכה לחזור.

שאלה

תשובה

האם מותר לאכול ברוקולי קפוא?

אם כוונת השואל לכרובית קפואה בכשרות מהודרת, כגון 'עלי בודק', התשובה היא שמותר לכתחילה, וניתן לתת את הכרובית ישר לתוך הסיר. אמנם אם כוונת השואל לסנפרוסט וכדומה - הדבר אסור באופן מוחלט. יהודי ירא שמיים שומר תורה ומצוות אסור לו לגעת בברוקולי וכרובית קפואים בלא כשרות מיוחדת. נכון שברוקולי שנקנה על ידי החברות הגדולות הוא באיכות מעולה, אבל בירור מוכיח שמותר להקפיא את המוצר כל עוד יש עד 60 כנימות במאה גרם. כשיש לדעת שעל כל חרק יש 5 איסורים, ממילא אם אכן יש שם 60 כנימות הרי שיש 300 לאווים על כל מאה גרם ה' ישמרנו ויצילנו. ומה עם טמטום הלב שדרשו חז"ל על "ונטמתם במ"?! הבעיה היא שלאחר הקפאה מאד קשה להפריד את העלים ולבדוק עלה-עלה. מה שאין כן בברוקולי חי שאם מתעקשים אולי יש אופן לנקות. וכמו שכתב הפר"ח שבקהילות שלו לא אכלו בכלל כרובית, כי אי אפשר לשום אדם לנקות אותם. אך כיום עשה ה' עמנו חסד ויש ברוקולי וכרובית ללא חרקים מחברות איכותיות, ומהם יאכלו ענווים וישבעו.